

RECULL LITERARI

H. PARDELLANS, Director

Número 8

FONS
A. VILADOT

PARIS, Abril 1959

(ve de la pàgina 31)

noïesa, en possessió d'una gran riquesa territorial; 2) una classe de petits propietaris, de força política gairebé nul·la; 3) els demúrges (gent d'ofici) i els tetes (gent sense ofici ni benefici), massa sense cap mena de força política, però que malda per constituir una classe social; 4) els esclaus. La seva organització política recolza en tres institucions fonamentals: la reialesa —el rei és el cap de la ciutat i el seu gran sacerdot i posseeix els diversos poders—; la *boulé*, o assemblea dels caps dels diferents grups que componen la ciutat, per tal com el poder reial s'exerceix a través d'aquella, els quals assessoren així el rei; i l'*agora*, o assemblea del poble, millor dit, de tota la població masculina lliure, la qual representa un paper consultiu, expressant la seva opinió mitjançant gestos o murmurs sobre les discussions i decisions que tenen lloc a la *boulé* presidida pel rei.

El període arcaic pot considerar-se estenent-se del segle VIII a la fi del VI. És l'era de la ciutat-estat aristocràtica: la institució monàrquica, després d'haver operat la transició del règim patriarcal al ciutadà, s'esborra i deixa el poder en mans dels qui el posseeixen en realitat, en mans de l'aristocràcia constituïda pels caps dels *genè*, que esdevenen els caps de la ciutat, en què té lloc una fusió dels grups. Els fenòmens econòmics i socials d'aquesta evolució són els següents: acreixement de les diferenciacions dins l'economia rural; desenvolupament d'activitats no agrícoles fora de l'economia estètica —revolució econòmica i monetària caracteritzada per: un desenrotllament de les relacions exteriors, amb la pràctica del colonialisme; l'aparició de la moneda; la repercussió profunda de l'activitat comercial en les activitats econòmiques internes (passatge doncs d'una economia gairebé exclusivament rural a una economia comercial interior i exterior); clivellament de la població en: una aristocràcia territorial, una aristocràcia financera, una mena de classe mitjana, una categoria «popular», una massa servil. El poder polític s'exerceix organitzat a base de tres institucions: l'*Eclèsià* o *Halia*, assemblea dels ciutadans actius, amb el dret d'aprovar o rebutjar els projectes solament; la *Gérousia* o *Boulé*, consell constituït per l'aristocràcia dominant, amb competència general per a resoldre totes les qüestions, preparar els textos sotmesos a l'Assemblea i dirigir tota la vida de la ciutat; i la magistratura, exercidora del poder executiu. Nogensmenys, la vida de la ciutat-estat aristocràtica comporta certes lluites socials entre les classes que s'hi desenvolupen, les quals, en alguns llocs, conduiran a la ciutat-estat democràtica per una evolució que ens podem figurar en tres grans etapes: institució del *nomos* o llei escrita coneguda de tots, comuna a tots i aprovada per tots, que estableix la relació directa de l'individu amb l'Estat emancipant-lo del grup; en reclamar les classes populars els drets polítics i plantejar-se el conflicte entre aquestes i l'aristocràcia, moltes de ciutats gregues recorren a l'arbitratge d'un «legislador», de la qual cosa resulta una reorganització d'aquestes sobre una base menys aristocràtica; si l'aristocràcia es nega a aital solució o el poble estima insuficients els seus resultats, en algunes ciutats hom recorre a un tirà, que conduïx el poble a l'assalt dels privilegis de l'aristocràcia; en triomfar aquest, institucionalitzant els resultats adquirits, després de desaparèixer el tirà, establirà la «democràcia».

Tanmateix, i això durant tota l'edat hel·lènica, solament not parlar-se de nació grega i de civilització grega espiritualment, car no arriba a estructurar-se una comunitat d'institucions o d'actuacions (les confederacions polítiques són efímeres; les lluites econòmiques també); únicament és possible d'assenyalar una nació grega en el pla religiós, intel·lectual i artístic.

Al començament del segle VIII el panteó grec està ja constituït, amb tot el seu antropomorfisme. Però la diversitat d'origens de les seves divinitats —unes indoeuropees, celestes, com Zeus; unes altres egèes, terrestres, com Atena i

Demèter; d'altres vingudes de l'Àsia Menor, com Afrodita i Apol·lo, o de Tràcia, com Àres i Dionisos— dona lloc al fet que cada santuari tingui la seva divinitat pròpia ben particularitzada. Nogensmenys, els ritus estableixen una certa unitat, o, eïnt potser una mateixa tendència profunda: es tracta especialment dels jocs, idea heretada segurament de Creta. Vers la segona meitat del segle VII i al VI es deixa sentir l'acció de forces profundes i obscures, i apareix el misticisme, inspirat potser en idees tràcies o orientals: així neix l'orfisme, la mitologia del qual s'articula sobretot entorn de Dionisos. I en organitzar-se sota la tirania atenienca les festes en honor de Dionisos, té lloc l'espectacle que constitueix la primera representació teatral: a partir del *komos* (espectacle del casament simbòlic per tal d'estimular la fecunditat del sòl) i del *pantomimos* prendran forma la comèdia i la tragèdia. D'altra banda, sembla que aquest corrent místic, portat de vegades fins a l'èxtasi, afavoreix els oracles, existents ja en l'antiga religió. Però el que dona el màxim esclat estètic al període arcaic és la poesia, en els seus inicis èpic (Homer, Hesíode), i després lírica, aquesta sota la influència de la música oriental i inspirada per l'individualisme dels grecs —de manera que si d'una banda penetra en el ritual de les cerimònies religioses un lirisme coral acompanyat de danses i evolucions ritmades de grups d'homes, de noies i d'infants, d'altra banda els grecs inventen una varietat infinita de metres amb què expressen tots llurs sentiments personals, amb què es defensen contra llurs acusadors i amb què acusen a llur torn, amb què canten llurs amors i llurs odis sense cap pudor (la poetessa Sàfo, el poeta Alceu). L'arquitectura es dedica sobretot a la construcció de temples d'acord amb el tipus que hem trobat ja establert al món micènic, el qual no varia sinó en la concepció dels detalls: per exemple en el nombre i la disposició de les seves columnes, d'ordre jònic, és a dir, d'una estètica més lleugera i graciosa a Àsia sobretot; d'ordre dòric, és a dir, més pesat i més funcional, però més pur i més simple especialment a la resta del món hel·lènic o d'influència hel·lènica. L'escultura es desenvolupa, bastant en col·laboració amb l'arquitectura, plena d'una necessitat d'idees clares i precises, d'una necessitat de donar forma concreta i natural a les divinitats concebudes, d'una necessitat de captar la vida en una forma definitiva; de faiso que en un

(passa a la pàgina 32).

Centenari dels Jocs Florals de la Llengua Catalana

JUNY DEL 1959

El Comitè Permanent dels Jocs Florals de la Llengua Catalana ha cregut que la commemoració del Centenari de la Festa que tant ha contribuït al nostre redreçament havia de celebrar-se a París.

Els motius que l'hi han decantat són, d'una banda, la proximitat de les terres de parla catalana i per consegüent l'avinentosa d'una més nombrosa participació dels escriptors que hi resideixen, i d'una altra, la repercussió que podria assolir una manifestació tan assenyalada en una ciutat on els afores de cultura tenen, tradicionalment, un vast ressò.

Els catalans de París s'honren assumint-ne la responsabilitat, i vetllaran perquè la celebració d'aquest centenari atenyi l'amplitud i el relleu deguts.

Com és costum, doncs, s'adrecen a totes les persones, nuclis i organitzacions de Catalunya, de València, de les Illes, d'Alguer i d'arreu del món gelosos de la vida de la nostra Llengua i de la nostra Cultura per tal de donar a aquest Centenari l'èxit i l'alçada que es mereix.

Consulteu-ne el Cartell al vostre Casal o a la vostra llibreria.

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

EL MON LLATÍ I CATALUNYA

4. Les primeres civilitzacions mediterrànies

c) LA CIVILITZACIÓ HEL·LÈNICA

Es la primera resultant mediterrània d'un vector indoeuropeu aplicat d'una banda al primer sistema de civilització nostra, essencialment mitjà, i de l'altra al complex cultural orien-tal-egipci, determinant el seu camp de forces dins l'àmbit de la nostra mar.

En aquests, es primers braquiesfals indoeuropeus que penetren en terres de Grècia, arriben aquí cap al 2000 a. de J., sense saber, segons sembla, res de la mar, puix que la designa mitjançant un mot prehel·lènic: *thalassa*. Vers el 1400 envaeixen el Peloponès, on troben els palaio-grecs, si voleu anomenar així els palaio-hel·lenis de la regió; hi esdevenen la classe dominant; també, però, es barregen les dues races.

Considerem la cultura micènica com la primera fase de la civilització hel·lènica, representadora d'una banda d'una primera assimilació dels antics elements culturals egipcio-cretesos per la nova raça, plena d'aquell seu dinamisme i d'aquell seu racionalisme parasimptòtic i portadora no menys de certes formes culturals pròpies, i representadora d'altra banda d'una primera simbiosi racial palaiohel·lènica i indoeuropea, els termes culturals polaritzats de la qual potser podrien anomenar-se apol·lí i dionisiac, a la faula de Nietzsche.

Durant aquest període, l'Argòlida esdevé la regió més avançada de Grècia, i hi exerceix una certa hegemonia. L'antiga metrópolis reial de Micenes queda encerclada en forma de bastió semicircular per les muralles engrandides; s'hi entra per aquesta porta monumental, adornada amb aquest baix-relleu que representa dues lleons enquadrant una columna més ampla de dalt que de baix, d'acord amb la concepció micènica. Damunt el primer palau, hom en bateix un altre, adornat amb frescos, revestit d'estuc vermell, de lleons de guix, imitació, hom diria provincial, del de Cnosos. Però els guerrers aquests tenen més aviat el gust dels castells i de tot el que simbolitza llur dominació, bastant brutal: s'han acabat en realitat els palaus assolats i ruals cretesos; i els frescos representen ara dames recarregades amb atalutges i enjoades, escenes de cap a do guerra... tot expressat amb un cert formalisme que s'allunya bastant del naturalisme graciós i amable micènic. D'altra banda, l'arquitectura funerària adopta una forma molt particular: els tholoi, grans tombes circulars de volta en permo-dolament; i quant a la civil, construeix segons una estructura concebuda en regions nordiques; la del meyor, amb el sostre en doble pendent i el forat fix; el temple grec es conformarà al rectangularisme d'aquells darrer Primerament, però, les tombes presenten una disposició en pots encerclats amb pedres dretes — Micenes —, i encara una altra en cambres. Així acusa una transformació de la religiositat d'aquell món, en el sentit d'una més gran dedicació al culte dels morts; i també, de mica en mica, es produeix una superimposició dels deus del cel i de la muntanya indoeuropeus a les divinitats « chthonianes », o sigui subterrànies, creto-pelagio-micèniques...

I heus ací la talassocràcia hel·lènica. Els seus començos són de bronze, per tal com són obra dels aqueus, coneguts com els homes d'aquest metall pels pobles ribereños de la Mediterrània amb què es van posant en contacte, se'ls van unint fins a la seva definitiva fusió, malgrat que no desconeixia el ferro. Car, trobant-hi el sol de Grècia, impulsats per un desig de

Vivim un temps presoner — aquí més que en altres bandes...; Marius Torres llança aquesta expressió rigorosa just quan començava la presó del nostre temps. No crec del tot fortuït que els crims estridents de l'art i de la poesia abstractes ens arribin a nosaltres confosos amb tota mena de crims estranys, en una barreja bàrbica de dues llengües, dos arts i dues literatures:

Entre tants crims estranys, que la teva veu pura ens parli...

Una veu pura, és a dir, sense barreges. L'art abstracte, no ho oïdem, és ara l'art original — i avui allò que és oficial comença a posar, més que mesopotàmicament, hipotèticament, és natural i comprensible la desorientació, la barreja; és probable que el guirgall de veus estranyes encara duri un llarg període. Totes les circumstàncies hi ajuden.

Marius Torres, que sentia curiositat per les coses més variades (estava per exemple perfectament al corrent del futbol, i procurava no perdre's cap partit interessant), atret per tot: música, pintura, ciència, filosofia, metafísica, metapsíquica, gràfològia, medicina, religions; i que se jo i, no devia d'interessar-se a l'art i a la poesia, que aleshores, més que abstractes, s'anomenaven deshumanitzats; en penetra el sentit, i en compregue la legitimitat i els propòsits. Fins els seus enfronts d'amics molt estimats que es atacaven per fòbia irreflexiva: « La teva posició enfront de les diverses escoles artístiques s'ara — escrivia el maig del 1933 al doctor Jospé Saló, el seu amic i company de sanatori —, seria molt interessant d'analitzar, però com que ja altres vegades he errat el camí en intentar-ho, ho faré amb molta cautela. Em sembla que, en general, les teves reaccions deuen venir determinades pel fet de ser, el teu, un esperit molt emotiu, però no molt sensible. La teva capacitat de sentir — que és en art allò que comprendre en el terreny especulatiu — és més limitada que la teva capacitat d'emocionar-te intensament per allò que arribes a sentir. Corroboraria així la teva manca d'interès per les tendències deshumanitzades de l'art actual — per l'obra d'aquells contemporanis que, menyspreant l'emoció directa, no es proposen sinó un simple joc de sensibilitat en fred... ».

En Marius, doncs, admetia com legítim aquest simple joc de sensibilitat en fred — anem de passada: i quina magnífica definició de l'art abstracte! Però ell creia en la Realitat — i la buscava. La seva veu solitaria — per solitària l'han poguda sentir i entendre tant — era la veu d'algu que tornava de moltes coses, després d'haver-les penetrat a fons. Compregué l'eccepsisme, dubt del dubte, es plantejé lucidament el descredit del descredit de la realitat. Saventurà, guiat per aquell instint dels autèntics poetes, per camins inexplorats que el duessin de nou a la Realitat — l'Eterna i Infinita, suport de totes les altres —; a Allò que És i que, essent, fa que siguin i tinguin sentit totes les coses, fins les més humils. Cap altra veu no ha sabut fins ara interpretar com la seva la gran esperança dels vençuts; una esperança « a ple saber el dany i la mentida », tant més alta com més voltada de ruïnes.

Joan SALES.

RECUILL LITERARI

H. PARDELLANS, Director

4, Rue Paul-Albert — PARIS (XVIII)

Preu per a 6 números: 200 fr., o l'equivalent de mig dòlar fora de França. Un número: 33 fr. o 9 cèntims

VISIONS INDIES

Taj Mahal

Ja molt idòs que fossis, dijafes visió de cúpula alabastrina, l'estany tremolós que et feia pensar somniant en tu. Fins que una mà d'artista en febre creadora et va infondre vida, i, entre quatre minarets com quatre sentinelles que et fan guàrdia nit i dia, com una alimota al somni, va posar-te aquí...

Bèstia de càrrega

Amarat de suor, amarat de pluja, t'afanyes el prat d'arri traintant el branam amb l'opulent ari de la muller al costat. L'escal de les cames puja i baixa... (T'es un conal l'esperança que en una altra vida el sigui la bèstia de càrrega i tu l'estiral?)

Benares

Reclamant sense treva el seu tribut de cendra, el Ganges arrossega cap al Gol de Bengala el seu uoll immens i sagrat, mentre a la seva vora les flames rosquen cadavera amb dents imperforables de foc i vapors al·lucinat — resignats i indiferents qui ho sap... — ho miren, inexpressives i anafes...

Corb

Quan et treués el dol, misantrop malcorat, qu'era casca que des de la geja complent d'un bàlul que et fa de talata guàrdia, rondinaire i dispendent, l'home que llaura i la dona que camina — graci caritatista — amb la gerra al coll repleta d'oli com un altre sobre el crepuscle viciat del front?

Buda

Desnudit, suspès en un punt mort entre l'ésser i el no-ésser, perdut, placid i teixit, diàfoc dins l'extàtica buidor del nirvana, hieràtic figura sense límits ni contorns.

Dona

Amò un pom de flors al naixement de la treva i jo que i l'espigada situada dins la gràcia del ari, ja regles que camines cap al perdut horitzó de la desllurany, esgrunant, pos a pos, un desceperat roari de vides...

L'aurador

Regulant de suor el torç nu i les cames també nues, menses la llaura que els bous d'ajudades

l'envolupa el nostre humanisme en la seva primera fase, en segregant l'individu a una existència de persona lliure, amb un pensament crític. Els especialistes es figuren el descaubellament històric de l'hel·lenisme en tres fases: període arcaic, període clàssic i període hel·lenístic.

Des del punt de vista de la història de les institucions i dels fets socials, l'hel·lenisme és el

ecle d'evolució de la ciutat antiga...

El punt inicial d'aquell ecle és un sistema d'organització patriarcal. El règim d'aquest comporta: a) el genos (el clan), grup format per uns i els qui reconeixen un mateix heroi com a avant passat comú i fundador d'aquest, una de les característiques del qual és b) l'autonomia, de manera que constitueix una entitat aïllada, sobirana, una petita societat, amb la mentalitat que implica el fet de considerar-se com a tal, c) una societat completa, en possessió d'institu-

cions pròpies: una religió pròpia — centrada en el culte als morts —, una organització política pròpia — articulada entorn del poder d'un cap únic, descendent de l'avantpassat comú —, un exèrcit propi, una jurisprudència pròpia, una vida econòmica autàrctica.

Cocoter

La pluja ajupada als teus peus furta la teva al·lucinat enfilada que branda la testa de verd empol·lida, trenada en un esclat de branques, presa d'un deliri d'espai que et ruclaria cel amunt i la terra, més assignada que tu, no l'encadenes les plantes.

Vaca

« Què se t'en dona a tu que els homes et venen si portes a les venes ànima d'encina? Parmenton i diel, indiferent i rutinaria, tragiques d'esma la teva esblanquida còrpora, brandant, resignada, la coroneta teula i remenant flaccidament la cua llargorosa.

Temple de les Mil Columnes (a Madura)

Tora nu, testa rapada, els sacerdots descreuen corbes en l'aire amb lletalles de múltiples bies, o amb una dissonant polifonia d'instruments insolits, incoegen divinitats en forma animal o deus que despleuen un monstruós deliri de bragues. Una bigarrada massa de fidels es mou amb lentitud, portant ofrenes els uns, fent grates rituals o uniant d'oli la imatge del déu prellells els altres. I, arropada a les columnes, d'on emergent opulenta personatges de barba i postures, pens, alapeida i immobils, saturada d'olor d'encens, de flors i de fum, una atmosfera xafegosa que puja al cap i embriaga...

Però... ja existeix de veres el Temple de les Mil Columnes?

Il·lusió

L'enversada quadrícula dels arrosars inundats estacionant-se infinit enllà, empresca el cel i l'ennuclia en minúscula firmaments, com la « maia » polvoritzada en milions d'éssers l'ab-solut.

Xiva

Danso, danso, déu rutilant, acotètic i sensual, principi generatiu que per recrear aniquila. Gira, gira amb les teves múltiples mans, la roda al·lucinant de la mort i de la vida...

Martina ARAGAY

ciens pròpies: una religió pròpia — centrada en el culte als morts —, una organització política pròpia — articulada entorn del poder d'un cap únic, descendent de l'avantpassat comú —, un exèrcit propi, una jurisprudència pròpia, una vida econòmica autàrctica.

La primera etapa cap a la constitució de la ciutat-estat consisteix en l'establiment de relacions entre el genos; la segona, llur unió dins un nou organisme... Així determina la formació d'estructures suprafamiliares, que finalment donen la polis.

Es del segle XII al VIII que s'organitza la ciutat-estat al món grec. Aquesta primera ciutat-estat és de tipus monàrquic. La seva vida econòmica ultrapassa el quadre de l'autarquia patriarcal. La seva societat esdevé cada vegada més complexa, distingint-se hi a) una mena de

Biblioteca
i Hemeroteca General
CEDOC

(ve de la pàgina 29).

centenar d'anys passa de les primeres estàtues de fusta, rígides i inertes, a aqueixos marbres cada vegada més informats d'una vida mesurada, simple, ideal i vertadera a l'ensens, en què es conjuguen perfectament el naturalisme i l'astracció, imbuïts d'aquest numanisme grec, del qual són testimonis fefaents. Però és en la ceràmica on es pot seguir el fil de l'evolució i de la constitució internes de l'estètica grega: partint d'elements abstractes, es va organitzant amb un estil matemàtic en unes formes que donen entrada de mica en mica a la vida, però mantenint-la sempre dins una construcció rigorosa. És al segle VI que el pensament grec intenta de donar-se una explicació racional del món sensible, proposant-se unes hipòtesis cada vegada més desxudades de la dades mitològiques sobre l'estructura de la matèria i sobre l'arquitectura de l'univers; i d'una banda la ciència i la filosofia jòniques descabdellen un sistema del món de concepció predominantment física, i de l'altra la filosofia i la ciència pitagòriques un sistema de concepció essencialment matemàtica —l'escola jònica ho és d'una filosofia de la matèria, la pitagòrica d'una filosofia de la forma—; i el pensament grec concep una idea del devenir, física i matemàtica...

La civilització grega clàssica és, específicament, la de l'Atenes democràtica, i s'estén del segle VIè al IVè. Però aqueixa democràcia té lloc a partir d'altres estructures político-socials, de les quals, no gensmenys, derivaren altres formes i règims que els de tipus atenenc: l'oligarquia militarista espartana, per exemple. Aital evolució té lloc des de la reialesa passant pel govern de l'aristocràcia possessora de béns senars i amb la decadència d'aquesta, incapaç d'adaptar-se al canvi de condicions bàsiques de l'economia, produït més o menys ràpidament amb la colonització i el moviment comercial que en resulta d'una banda, i, de l'altra, a conseqüència d'una transformació ocorreguda en l'armament, que determina una important modificació en la tàctica i una pèrdua de categoria dels cavallers en benefici de la infanteria, amb la qual cosa hom admet un major nombre a participar en els afers públics. Tanmateix, la democràcia atenenca és una democràcia de privilegiats, per tal com solament un deu per cent de la població del seu Estat pren part en els afers públics: els ciutadans, entenen com a tals els nats de pare i mare atenencs, que han complert llurs obligacions civils i militars i estan inscrits regularment en el registre de llur *demos* o districte. I encara aquests ciutadans poden considerar-se dividits en classes: la dels antics nobles, retirats en algun barri distingit; la dels grans burgesos (armadors, comerciants, industrials); la dels petits propietaris, baluard del seny àtic; la dels artesans, revenedors, mariners, tots els qui viuen d'un passament de l'Estat. Els metecs o estrangers domiciliats i els esclaus no prenen part en l'administració de la república, encara que els primers hi tinguin drets inviolables, i els segons una existència gairebé acceptable. No gensmenys, la concepció de la ciutat-estat democràtica representa una emancipació de l'individu, per tal com aquest és alliberat de les antigues servituds patriarcal per l'eliminació completa de les estructures comunitàries, i es troba directament relacionat amb l'Estat, de manera que la base de la democràcia grega és l'individualisme; d'altra banda, entre els ciutadans, és establert el principi de la igualtat política —es perfilen doncs certs principis que reapareixeran en les democràcies modernes. La constitució d'Atenes es recolza en tres institucions: l'*ecclèsia*, o assemblea general del poble; el *boulè*, o senat compost de cinc-cents membres sortejats entre els candidats designats pels *demoi*; les magistratures, que assequen en detall l'execució de les decisions preses. Economia les activitats de la qual atenyen llur amplitud màxima, sobretot en la indústria i la banca i la finança, dins el seu estat; la millor marina de l'època. Vida social caracteritzada per la diversitat de classes i llur lluita entorn dels problemes econòmics que condicionen la vida material: organització de la propietat, repartiment dels béns, distribució de les terres, abolició dels deutes.

Es ben típica la versió atenenca de la religió grega clàssica, d'una mitica diversament interpretada segons l'Estat i lliurement seguida pel ciutadà, però concebuda com a institució cívica, la qual per tant és protegida per la legislació; grans festes religioses, en què excel·leix Atenes amb les seves Panatenees. La religió és base de patriotisme, marc dins el qual

té lloc la biologia política dels grecs; el ritu és una festa municipal amb l'ambició que esdevingui festa panhel·lenica. Les «èlites», però, en fan una interpretació racional (Pèricles), o entenen que els mites són la base d'un misticisme que intenta crear una comunió d'aspiracions íntimes de l'ànima i dels principis immaterials (Plató). El poble professa una devoció elemental de mentalitat màgica. Increment de l'orfisme, quasi panteista, purità, preocupat per la vida ultramundana, donat al ritu misteriós. La iniciació als misteris es concentra ara al gran santuari d'Eleusis, a l'Àtica —en aqueixes cerimònies es mesclen ritus trets dels cultes agraris i certes relacions del més enllà.

En art, l'aticisme representa la concepció clàssica per excel·lència, tant la síntesi del vigorós dorisme i del delicat jonisme —art racionalista, curós de la perfecció tècnica, anhelos d'un canó ideal; màxima idealització euriàmica de la natura, d'allo més sensitivament observada. El segle V és el del primer classicisme; el IV, el del segon. Al V, en un primer període, es constitueix aqueix classicisme sota el pols d'un estil se·er però que sap ja articular les formes; Crities i Miron esculpeixen llur estatuària trencant amb la «frontalitat» cara a l'arcalisme; i les composicions plàstiques fan sentir totes les presències invisibles... i el pintor Polignot de Tasos expressa els sentiments no solament mitjançant les actituds o els gestos sinó també pel joc de les fisonomies. Al segon període d'aqueix segle V, l'art clàssic grec assoleix el seu màxim floriment; Policlet modifica i codifica el sistema de proporcions del cos humà, i crea el canó, el tipus ideal l'harmonia del qual satisfà la vista i l'esperit a l'ensens; el nom de Fidias simbolitza la culminació del geni estètic àtic, amb tota la seva severitat, la seva exquisidesa, la seva noblesa, i en les seves creacions expressa el més alt pensament religiós i cívic, tradueix plàsticament les preocupacions filosòfiques de l'època —escultor, pintor, orfebre, arquitecte, és ell el qui dirigeix l'equip d'artistes que aixeca i decora el conjunt de monuments de l'Acropolis, coronament de marbre al dèdal de carrerons foscos i tortuosos amb cases modestíssimes de la vila (és sobretot aqueixa realització que ens fa dir que l'arquitectura enquadra totes les arts, la qual cosa ens assenyala el racionalisme del sistema d'aquests aquil). És una època en què Atenes deixa encara que els Píndar cantin les aristocràcies, i els tirans, enamorada de la música vocal amb acompanyament instrumental, música d'un monodisme cadencial que emmalla amb una matemàtica còsmica tota la màgia i la fascinació d'un esperit inervat per uns sentits ben desperts i un sentiment ple de transcendència —pouada en els antics ressons egipcis i orientals—, i que tanmateix al teatre s'avé a ésser modest auxiliar de la poesia. Però la democràcia no té gust per a la lírica, i una sàvia organització duu les multituds al teatre, on gaudelxen i aprenen de la tragèdia i de la comèdia —i en aquest sentit, hom passa de l'ensenyament de terror i d'humilitat d'Esquil al del diàleg del destí i de l'home de Sofocles i al drama humà d'Eurípides, penetrat ja del nou esperit burgès, ben sensible i ple de preocupacions intel·lectuals per tot; i finalment hom es distreu entre la grolieria i la subtillesa crítica dels Aristòfan. I mentrestant el pensament esdevé més i més vast, puixant i subtil, plantejant-se fins i tot el problema del coneixement: els sistemes atomístics malden per establir una teoria de la matèria, que volen indestructible; els eleates es preocupen de la qüestió de l'ésser i de la seva fenomenologia, i inventen la metafísica. La ciència progressa, instal·lant-se àdhuc en la història: l'aritmètica, la física, la biologia, la medicina esdevenen veritables sistemes lògics entorn de llur objecte; amb el pitagorisme sobretot, la matemàtica s'instaura com a ciència autònoma i rigorosa.

Una primera síntesi de tot això es fa en el platonisme, estructurant-se però en un filosofia idealista; l'aristotelisme en realitza la serena, que ho és també de tot el materialisme i l'idealisme grecs, i que representa la culminació del pensament hel·lènic en establir-ne el sistema més vast i complet que poden procurar-li el sensitivisme i el logicisme en què es recolza, dins el qual s'estableix una veritable teoria de la ciència, que trobem enciclopèdicament formulada en un corpus que abasta tots els aspectes del coneixement; d'altra banda amb l'aristotelisme apareix un concepte de continuïtat en la noció del temps, encara que presonera del «nombre» i de la «finitud».

(Continua).

Humbert PARDELLANS.

Editor de la comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC